

Vivències d'infermeria durant la primera i la segona onada de la pandèmia de la covid-19

Carme Tusquellas

Direcció d'Infermeria. Fundació Privada Hospital Asil de Granollers. Granollers.

Des dels primers comunicats de Wuhan, que anaven tenint lloc en els mitjans de comunicació¹, fins que la covid-19 va arribar a l'Hospital General de Granollers, van passar un parell de mesos, ho vam rebre amb sentiments d'incrèdula i incertesa, que van desembocar en una situació descontrolada, desesperada i esgarrifosa.

Aquesta pandèmia ha estat una experiència que mai haguéssim imaginat viure. El mes de febrer de 2020 ningú s'esperava que poguéssim tenir la magnitud a què va arribar².

Es va passar per diverses situacions. La primera fase de la pandèmia va ser com un tsunami. Sabíem que podia arribar a venir, però ningú s'ho acabava de creure i, naturalment, no estàvem preparats.

Es van viure situacions molt complicades. De cop i volta es necessitaven, d'una forma imminent, habitacions individuals a les plantes i més llits a la unitat de cures intensives (UCI). Aquest fet va implicar que l'Hospital es reinventés: es va haver de reordenar l'assistència global i dedicar-se "exclusivament" als malalts amb covid-19. Hi havia tot tipus de mancances, sobretot de materials; la més destacada va ser la dels equips de protecció individual (EPI), ja que hi havia en aquell moment un desabastiment global.

Arribaven contínuament protocols, que anaven variant dia a dia³, tant de maneig com de tractaments terapèutics contra la covid-19 i s'anaven adequant contínuament segons les evidències clíniques internacionals⁴.

En ser una situació tan extrema i sorprenent, ningú podia inhibir-se. En aquell moment, cadascú des de la seva realitat va haver de desenvolupar grans dosis de resiliència i solidaritat.

Però en aquell moment existien dos objectius potents, clars i comuns per a tots: "salvar vides" i "salvaguardar la salut individual i familiar". Tots els professionals de l'Hospital, sense tenir en compte ni categories ni rangs, van lluitar plegats per combatre aquella pandèmia. S'ha de fer palesa també l'entrega de la comunitat, animant-nos i ajudant-nos com podien, des de cada llar, cada empresa... (amb l'aportació de mascaretes, bates, menjar, cremes...). S'havia de cuidar els sanitaris, tant sí com no; en aquell moment érem imprescindibles i no podíem defallir.

Just en finalitzar la primavera, i en arribar l'estiu, començà a minvar el creixement de malalts amb covid-19 i tothom, amb ganes que hagués passat el pitjor, va començar a treballar en la desescalada⁵.

En acabar l'estiu, la realitat fa un nou gir i ens torna a superar. En aparèixer un repunt en els casos de covid-19, l'Hospital torna enrere per poder contenir-la de nou. L'anomenen segona onada de la pandèmia⁶.

Aquest cop agafa els professionals desorientats i exhausts⁷: un altre cop no! S'entra en una situació de clar desànim. Tot i això, guanya la professionalitat, però ara l'objectiu ja no és el mateix, no és "guanyar una guerra i salvar vides". Ara és "feina" i s'ha de veure com els professionals es poden organitzar millor per poder alliberar-se abans d'aquest malson i tornar a la normalitat.

La pandèmia continua, segueixen apareixent onades i no se sap com s'aturarà; prima la confiança en la vacunació de la gran majoria de la població, però mentrestant...⁸ s'ha de seguir!

Davant d'aquesta situació, és rellevant saber les vivències que ha tingut el personal d'infermeria de l'Hospital i la seva valoració en l'evolució i la resolució de la pròpia pandèmia.

Una enquesta

El desembre de 2020, després de la segona onada de la pandèmia de covid-19, es va fer una enquesta per correu a 900 professionals d'infermeria que havien treballat a l'Hospital General de Granollers durant aquell any. El 50% eren diplomades universitàries d'infermeria (DUI) i el 50% tècnics de cures auxiliars d'infermeria (TCAI).

Es van valorar els següents ítems de la primera i la segona onada: valoració de la magnitud de la pandèmia, reacció

Correspondència: Carme Tusquellas
C/ Alp, 5
08450 Llinars del Vallés
Tel. mòbil: 675 571 431
Adreça electrònica: carmetusquellas@hotmail.com

ons i sentiments durant i després de la pandèmia, valoració dels organitzadors davant la pandèmia, valoració de les contaminacions dels professionals, i comentaris lliures.

Es van enviar 900 enquestes. Es van rebre 250 (30%) respostes; 50% DUI i 50% TCAI.

El 90% eren dones i el 10% homes, amb una franja d'edat dels 18 als 62 anys.

Anàlisi quantitativa dels resultats

En la primera onada destaca la "sorpresa" (8,40%) de la gran magnitud que va presentar la pandèmia; en canvi, en la segona onada quasi el 95% ja "s'esperava el repunt".

La vivència més destacable en la primera onada va ser la "por" (54,32%) i, sobretot, el "risc de contagiar la família" (68,33%). En la segona predominava el "cansament" (72,27%) i el "desànim" (68,13%).

Referent a la valoració dels responsables de l'organització, en la primera onada s'evidencia el "desbordament i la desorientació" (69,01%) i es valora també la "preocupació" que tenien vers els professionals. En la segona destaca la "millora en l'organització i la resolució" (52,84%).

Referent als companys de treball, es manifesta clarament la "implicació i responsabilitat professional" en ambdues onades, encara que en la primera es va agreujar la preocupació davant la covid-19, en contaminar-se molts professionals de primera línia.

Anàlisi qualitativa dels resultats

En aquest punt de l'enquesta, de la primera onada van respondre 113 professionals, dels quals 81 havien tingut unes vivències "negatives" (76%) i 32 les manifestaren com a "positives" (28%).

En la segona onada van respondre 134, 77 en "negatiu" (57%) i 57 en "positiu" (42%). Destaca el gir de la vivència positiva o negativa de la primera onada a la segona.

Per l'explotació d'aquesta última pregunta lliure es van classificar les respostes en vuit categories relacionades amb els coneixements, els malalts, els professionals, el sentir individual, les reaccions socials, les característiques pròpies de la pandèmia, la realitat sociopolítica i els marges de millora.

Referent als coneixements, en la primera onada 13 persones van manifestar estar-ne molt mancats i altres 10, encara que no els tenien, ho van viure com una oportunitat d'aprendre. En la segona ja se sentien amb més capacitat per afrontar la malaltia i el risc de contaminació.

Referent als malalts, durant la primera onada veiem que globalment els va impactar molt la por, el patiment, la solitud que vivien i el gran nombre d'ells que morien d'una forma ràpida i crua. Durant la segona, ja no es parla tant dels malalts amb covid-19 i es fa més referència als que no pateixen aquesta malaltia i han quedat sense assistència.

A nivell professional, en la primera onada es manifesta haver tingut "orgull professional" tant indivi-

dual com col·lectiu. Fer "pinya" els va donar molta força per tirar endavant, afegit al sentiment de pertànyer a un "equip" solidari, d'iguals a iguals, el suport que es donaven, la complicitat i la companyonia, amb un repte únic a assolir, que, amb unió, desembocava en una feina ben feta a pesar de les dificultats. S'afegien sentiments contraris, de preocupació pels companys que s'anaven contaminant i del desbordament de feina que implicava l'atenció als malalts que patien la covid-19 i les seves famílies. A la segona onada ja no es parla ni de pinya ni d'equip; apareix la desmotivació, que dificulta la capacitat per fer pinya.

En el sentir individual, durant la primera onada destaca l'orgull de poder donar la resposta que s'espera d'ells, amb molt de patiment i d'esgotament físic i mental. Paral·lelament, també es comenta la gran capacitat de supervivència, de reinvençió, de valentia, d'esforç i de dedicació. Sobresurten també sentiments en negatiu com l'angoixa, l'ansietat, l'estress, la impotència, la incertesa, la indignació, la inseguretat, la tristor i molta preocupació per si es contamina la família; molts conclouen que tenen la sensació de viure un malson. En canvi, en la segona onada es fa palès el cansament, sobretot psíquic, en no visualitzar el final de manera imminent, encara que es treballi amb més ordre i tranquil·litat i sense la gran angoixa de la primera onada. En molts professionals es manté el sentiment de ràbia, de desesperació, de desànim i de fúria, que els porta a treballar sense motivació.

Quant a les reaccions socials, en la primera onada coincideixen en el sentiment d'escalf i suport de la comunitat, amb un clar reconeixement tant com a professionals com a persones individuals, amb clars valors de bondat, agraïment i amor. En la segona onada canvia totalment el sentiment; la relaxació de les mesures de prevenció va en contra de tot l'esforç que s'està fent per sotmetre la malaltia i es crea un clar desacord i rebuig.

Pel que fa a les característiques pròpies de la pandèmia, en la primera onada la defineixen com un caos, però també es veu com un aflorament de valors, tan positius com negatius, i deixen clar que, en aquestes situacions límit, la vida pren un altre sentit. També queda clar que, quan hi ha objectius comuns, és molt fàcil treballar en equip. La resta la manifesten com una bogeria, colpidora, confusa, desoladora, dura, excepcional, greu, horrible, com un infern, inimaginable, intensa, irreal, ràpida i sorpresa, que es tradueix en una feina desbordant. Per definir-ho, en la segona onada es veu un recorregut llarg abans no acabi, que és molt segur que es quedarà entre nosaltres.

Quant a la realitat sociopolítica, tant en la primera com en la segona onada s'ha vist la imprescindible dels sanitaris, amb una manca estrepitosa d'infermeres i la necessitat de millorar les condicions sociolaborals dels profes-

nals. En la segona onada s'enfoca l'esforç en els pacients que no tenen la covid-19 i es crea, paral·lelament, un sentiment d'abandó en els professionals que estan a primera línia amb els pacients amb covid-19.

Els marges de millora a tenir en compte en la primera onada foren, sobretot, la manca d'EPI —per manca de previsió—, el descontrol en els canvis continus de protocols i normatives i la mala organització.

Tant en la primera com en la segona onada es manifesta un sentiment cap els directius de manca de cura, reconeixement i recolzament als professionals i, a nivell polític, la necessitat d'aprofundir en les mancances de la sanitat amb una planificació de cara al futur que permeti assumir noves situacions catastròfiques: no s'hi val amb el reconeixement, que encara que minso, sigui només puntual.

Discussió

Aquesta enquesta palesa els estralls que van tenir lloc durant la pandèmia de covid-19, l'any 2020, al personal d'infermeria de l'Hospital General de Granollers.

Queda manifesta la destrossa del treball del dia a dia de les infermeres, desenvolupat, fins abans de la pandèmia, de manera tranquil·la, amb una atenció integral i amb la seguretat que dona tenir els coneixements adequats vers la malaltia que s'està atenent.

La velocitat estrepitosa de creixement de malalts infectats va fer molt complicada l'actuació ràpida. Tant el Departament de Salut com l'Hospital no tenien les eines adequades a les necessitats que anaven sorgint de manera immediata. No es podien fer previsions d'espais, d'EPI, de respiradors o de medicaments, la qual cosa creava un ambient de caos difícil de fer entendre als professionals que es trobaven a primera línia. Això va comportar l'aparició d'un rebuig cap als organitzadors, malgrat tots els esforços invertits. Es van posar a prova totes les capacitats humanes i estructurals, no només de la institució sinó de tots els professionals que hi treballen, des del gerent fins el mosso de magatzem i com no, el personal d'infermeria, que estava 24 hores al costat dels malalts. Una situació com aquesta va requerir de molts reflexos i creativitat, donant valor als suggeriments de tothom que anaven sorgint dia a dia. Va ser un bon exercici de treball en equip.

El desconeixement que es tenia en aquell moment sobre la malaltia va crear uns sentiments d'imptència professional intensos, que van dur a molts a la inseguretat i a la por de no poder donar la resposta adequada.

El tancament de l'activitat i la reorganització del personal, per donar sortida als malalts que anaven entrant, es presenta a l'enquesta amb dues visions. La positiva, que va comportar la creació d'un ambient de solidaritat i companyonia molt fort durant la primera onada, que va extreure els valors de cada un dels professionals i va demostrar que quan hi ha un objectiu potent i únic es pot superar qualse-

vol dificultat extrema (en aquest cas la pandèmia, en aquell moment impensable per a molts). I una altra visió, diferent, amb la por a la contaminació, tan personal com nosocomial, sense saber ni tenir els mitjans de protecció personal adequats, que va conduir molts a un estat de pànic pel perill de transmetre la malaltia a la família, que col·lapsava la capacitat de raonament.

En l'enquesta també es percep que en la segona onada tothom desitjava i necessitava "normalitat" i, en no existir, va ser molt més complicat avançar. Les infermeres estaven cansades i desanimades, amb la impressió que aquell malson no acabava. La visió de força de la primera onada es va anant transformant en un esperit negatiu, amb ganes de tornar a fer d'infermeres com abans, sense tantes dificultats i perills, amb la possibilitat de tenir cura dels malalts i les famílies en les patologies per a les quals s'han format.

Un bon recolzament professional pot ser alleugeridor ja que estar dia a dia, 24 hores, en aquesta situació i condicions, dificulta molt la realització personal i professional.

Durant aquest any, com a directora d'infermeria, puc dir que el que va viure el personal d'infermeria de l'Hospital General de Granollers i com va reaccionar, treballar i lluitar, ens dona la raó de ser infermera i, personalment, l'orgull de tenir i treballar amb uns grans professionals.

Agraïments: L'autora agraeix a Andreu Aloy i Rosa Sabater la seva col·laboració.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. OMS. COVID-19: cronologia de la actuació de la OMS. Consultable a: <https://www.who.int/es/news/item/27-04-2020-who-time-line---covid-19>. Accés el 5 d'octubre de 2022.
2. Buzai GD. De Wuhan a Luján. Evolució espacial del covid-19. Posición. 2020;3:1-21. Consultable a: <https://ri.unlu.edu.ar/xmlui/handle/rediunlu/683>. Accés el 5 d'octubre de 2022.
3. Calupiña Castro JF. Protocolo de manejo en segundo nivel atención COVID-19. Quito: Pontificia Universidad Católica del Ecuador; 2020.
4. Montalvo A, Miño A. Protocolo para el uso de equipos de bioseguridad y normas de manejo de residuos frente a la emergencia sanitaria covid-19 al retorno de la presencialidad en el taller industrial don Richard. Tesis prèvia a la obtenció del títol de enginyeria industrial. Guayaquil: Universidad Politécnica Salesiana del Ecuador; 2020. Consultable a: <https://dspace.ups.edu.ec/handle/123456789/20392>. Accés el 5 d'octubre de 2022.
5. Mestre-Lleixà B, Blanco-Silvente L, Vivanco-Hidalgo RM. Risc de segona onada pel SARS-CoV-2: revisió de la literatura i discussió de l'evidència disponible. Barcelona: Agència de Qualitat i Avaluació Sanitàries de Catalunya; 2020.
6. Santamaría MD, Ozamiz-Etxebarria N, Rodríguez IR, Alboniga-Mayor JJ, Gorrotxategi MP. Impacto psicológico de la COVID-19 en una muestra de profesionales sanitarios españoles. Rev Psiquiatr Salud Ment. 2021;14(2):106-12.
7. González-Melado FJ, Di Pietro ML. La vacuna frente a la COVID-19 y la confianza institucional. Enferm Infecc Microbiol Clin. 2021;39(10):510-5.
8. Fernández Gallego A, Franco de la Rubia R, Gross Zapata A. Anàlisi de l'experiència pacient i professional durant la pandèmia COVID-19 a l'Hospital Plató. XPA & Health Com; 2022:3.